

7. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III // *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-268-8-34>

Рафальонт С. Р.,

*асистент кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка*

СТРОКИ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

На відміну від досудового розслідування, кримінальний процесуальний закон не встановлює формальних часових меж судового розгляду, оскільки кожне кримінальне провадження є індивідуальним за складністю фактичних обставин, колом учасників, обсягом доказів, які потрібно дослідити, процесуальними діями, що потрібно для цього провести тощо. Під час судового розгляду трапляються затримки, пов'язані з неприбуттям в судові засідання учасників кримінального провадження, тимчасовим вибуттям із судового процесу обвинуваченого, тривалістю проведення експертиз і т.ін. З огляду на це, заздалегідь визначити його строк неможливо. Однак це не означає, що судовий розгляд може тривати невизначений період часу. Тому у ч. 1 ст. 318 КПК України закріплено, що судовий розгляд має бути проведений і завершений протягом розумного строку.

Це загальне положення судового розгляду відображає конкретизацію засади розумних строків.

Доступ до правосуддя вважатиметься декларативним та ілюзорним, якщо суди не виноситимуть рішення впродовж розумного строку, оскільки реалізація права на справедливий суд має на меті отримання справедливого судового рішення. Обов'язок суду – вирішувати справи, тобто покласти край невизначеності. Затримка судового розгляду призводить до того, що учасники судового провадження перебувають у тривалому стані невизначеності, який може розглядатися як відмова у доступі до правосуддя. Улюблена сентенція британських юристів звучить так: «відтерміноване правосуддя є відмовою у правосудді» [1, с. 6].

Розумність строку судового розгляду необхідно оцінювати з огляду на обставини кримінального провадження. При цьому згідно з ч. 3

ст. 28 КПК України слід керуватися такими критеріями, як складність кримінального провадження, поведінка учасників кримінального провадження, спосіб здійснення судом своїх повноважень (поведінка суду).

При оцінці того, чи судовий розгляд був завершений у розумний строк, насамперед, враховується *складність кримінального провадження*. Складність кримінального провадження відповідно до п. 1 ч. 3 ст. 28 КПК України визначається з урахуванням кількості обвинувачених та кримінальних правопорушень, щодо яких здійснюється провадження, обсягу та специфіки процесуальних дій, необхідних для здійснення судового розгляду. До цього переліку доцільно додати ще й характер та серйозність обвинувачення, складність фактів та будь-які інші юридичні питання, які виникнуть під час судового розгляду. Однак навіть у складних кримінальних провадженнях необхідна особлива старанність у швидкому веденні провадження, якщо обвинувачений перебуває під вартою [2].

У кримінальній справі щодо 723 обвинувачених та 607 кримінальних правопорушень, ЄСПЛ визнав правомірними вісім з половиною років судового розгляду. Водночас Суд зазначив, що наступні періоди надмірної тривалості та бездіяльності, включаючи трирічний період до письмового обґрунтування судового рішення, а також провадження у двох судах вищої інстанції, яке тривало більше шести років, були невинуватими [3].

При оцінці розумності строку судового розгляду береться до уваги й *поведінка учасників кримінального провадження*. Оцінюючи поведінку учасників кримінального провадження, слід враховувати належне виконання ними своїх процесуальних обов'язків (зокрема, щодо явки за судовим викликом; дотримання умов обраного запобіжного заходу; надання у передбачених законом випадках доказів тощо), існування випадків зловживання процесуальними правами тощо. Враховуються й зволікання, викликані ухиленням обвинуваченого від правосуддя. Водночас затримки, пов'язані з реалізацією обвинуваченим процесуальних прав (наприклад, заявлення скарг, клопотань), не можуть бути враховані при оцінці того, чи було провадження проведено в розумний строк, за винятком випадків, коли йдеться про зловживання правом [4].

Суд зобов'язаний своєчасно проводити судовий розгляд. Відповідно до абзацу 4 п. 3 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 жовтня 2014 р. № 11 «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення» оцінюючи спосіб здійснення судом

своїх повноважень, слід враховувати послідовність та своєчасність здійснення процесуальних дій; наявність періодів бездіяльності (неактивності), причини якої мають з'ясуватися у кожному конкретному провадженні; обґрунтованість відкладення та зупинення судового провадження; своєчасність призначення кримінального провадження (кримінальної справи) до судового розгляду; встановлення випадків призначення судових засідань із великими інтервалами чи зволікання з переданням кримінального провадження з одного суду до іншого; проведення судових засідань у призначений час; дотримання строків постановлення суддею (або судом) мотивованої ухвали чи вироку і направлення копій процесуальних рішень учасникам судового провадження; повноту здійснення суддею контролю за виконанням працівниками суду своїх службових обов'язків, у тому числі щодо повідомлення учасників кримінального провадження про час та місце судового засідання; повноту та своєчасність вжиття слідчим суддею, судом (суддею) заходів забезпечення кримінального провадження та інших заходів, спрямованих на недопущення недобросовісної поведінки учасників кримінального провадження; характер та ефективність дій, спрямованих на прискорення кримінального провадження тощо [4].

Крім того, судді повинні усвідомлювати особисту відповідальність за розгляд справ у встановлені законом строки, за якість розгляду справ, не допускати фактів зволікання, вживати всіх необхідних заходів з метою неухильного дотримання процесуальних строків. Строки розгляду справи не можуть вважатися розумними, якщо їх порушено через зайнятість судді в іншому процесі, призначення судових засідань із великими інтервалами, затягування з передачею справи з одного суду до іншого у встановлених законом випадках, безпідставне задоволення необґрунтованих клопотань учасників процесу, що спричинило відкладення розгляду справи на тривалий час, відкладення справи через її неналежну підготовку до судового розгляду, невжиття заходів щодо недопущення недобросовісної поведінки учасників справи тощо, оскільки наведені причини свідчать про низький рівень організації судочинства та безвідповідальне ставлення до виконання своїх обов'язків [4].

ЄСПЛ визнав необґрунтованим період понад 15 місяців між поданням апеляційної скарги та її передачею до компетентного апеляційного суду. В одній складній справі про організовану злочинність Суд встановив, що тривалість провадження протягом якого обвинувачений перебував під вартою – близько чотирьох років і восьми місяців у двох інстанціях є надмірним. У розгляді справи були значні

зволікання, спричинені органами влади, для яких уряд не надав задовільного обґрунтування [2].

Аналіз практики ЄСПЛ дає можливість виокремити ще й четвертий критерій для визначення розумності строку судового розгляду – *важливість справи для заявника* (йдеться характеристику впливу часу розгляду справи на становище особи). ЄСПЛ наголосив, що «обвинувачений у кримінальному провадженні повинен мати право на те, щоб його справа провадилася з особливою ретельністю» [5]. Суд у цьому відношенні підкреслює, що у кримінальних справах ч. 1 ст. 6 КЗПЛ покликана запобігти особі, яка є обвинуваченим, у тому, що він занадто довго перебував у стані невизначеності щодо результату провадження, враховуючи, що ця особа зазвичай ризикує бути притягнутою до кримінальної відповідальності. Крім того, той факт, що обвинувачений може перебувати під вартою впродовж усього процесу, вимагає особливої старанності з боку національних органів, щоб здійснювати правосуддя оперативно, і тривалість, яку Суд зазвичай вважає розумною, цілком може вважатися порушенням ч. 1 ст. 6 КЗПЛ, якщо обвинувачений був затриманий під час провадження [6].

Список використаних джерел:

1. Frédéric Edel. The length of civil and criminal proceedings in the case-law of the European Court of Human Rights. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2007. 105 s.
2. Case of Pishchalnikov v. Russia (7025/04). European Court of Human Rights (2009). § 49. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-94293%22%7D>
3. Case of Mitap and Müftüoglu v. Turkey (15530/89 and 15531/89). European Court of Human Rights (1996). §§ 33-37. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57979%22%7D>
4. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 жовтня 2014 р. № 11 «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14>
5. Case of Grigoryan v. Armenia (3627/06). European Court of Human Rights (2012). § 129. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%22Grigoryan%20v.%20Armenia%22%2C%22documentcollectionid%22%3A%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22%3A%22001-112103%22%7D>

6. *Affaire Ardelean v. Romania* (28766/04). La Cour européenne des droits de l'homme (2012). § 82. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-114089%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-114089%22]})

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-268-8-35>

Савчук Р. М.,

кандидат юридичних наук, доцент,

директор

Івано-Франківського навчально-наукового юридичного інституту

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ: МЕТА ТА ОСНОВНІ ЗАСАДИ

Ефективність діяльності правоохоронних органів встановлюється в ході оцінювання, під яким Н.С. Андрійченко розуміє законодавчо визначену сукупність дій уповноважених державою органів, їх посадових осіб, громадян, спрямовану на з'ясування ефективності діяльності правоохоронних органів, їх окремих співробітників, підрозділів, що здійснюється відповідно до закріплених законом критеріїв оцінювання, а також в установленому адміністративно-правовими нормами порядку і формах, що є основою для прийняття управлінських рішень щодо покращення виконання останніми своїх завдань та функцій [1, с. 43].

У теорії державного управління обґрунтовано звертається увага на доцільність здійснення оцінювання ефективності самого державного управління на всіх його стадіях. Так, О.Ю. Оболенський відзначає, що фактично ефективність має оцінюватися протягом всього циклу «мета – випуск», який включає: визначення цілей та їх правове закріплення – формування ресурсно-витратної складової – трудовитрати – процес досягнення необхідних результатів – оцінку досягнення кінцевих результатів [2, с. 398-399]. У повному обсязі такий підхід підлягає поширенню й на оцінювання ефективності діяльності правоохоронних органів, яке повинно охоплювати собою всі етапи, починаючи із нормативно-правового закріплення їх функцій і завдань та закінчуючи визначенням ступеня досягнення ними кінцевих результатів.

У цілому оцінювання ефективності діяльності правоохоронних органів спрямоване на визначення якості реалізації кожним із них своїх функцій і виконання поставлених перед ним завдань, встановлення